

LATINOAMERIČKO STANOVNIŠTVO U SAD*

ZLATKO PEPEONIK

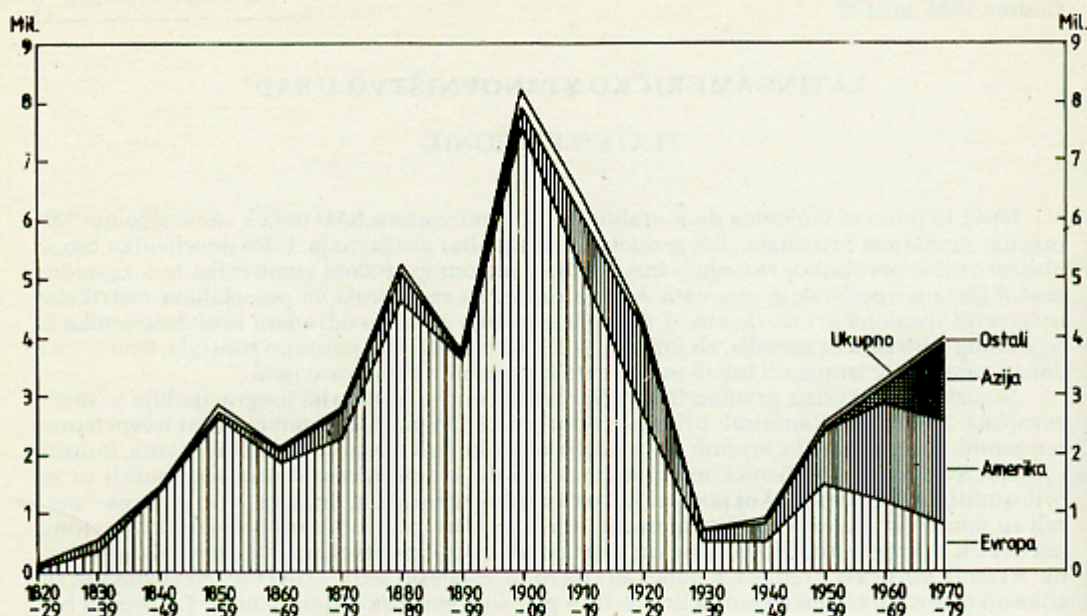
Opće je poznata činjenica da je stalni porast stanovništva SAD uvijek samo dijelom bio rezultat prirodnog priraštaja, dok je dijelom bio rezultat useljavanja. Udio doseljenika bio je obično veći u prvobitnoj razvojnoj fazi zemlje s malom gustoćom stanovnika te s kasnijim razdobljima gospodarskog procvata. Krizna razdoblja rezultirala su pokušajima restrikcije imigracije, uvedena je i tzv. kvota, tj. dozvola useljenja za samo određeni broj doseljenika iz pojedinog područja ili zemalja, ali imigracija u SAD nikada nije potpuno prestala. Ona traje i danas, samo su se izmijenili udjeli imigranata iz pojedinih dijelova svijeta.

Ne uzimajući u obzir prisilnu imigraciju crnih robova, najstarija imigracija bila je samo evropska, a u njoj su dominirali britanski doseljenici. Oni su dali osnovni pečat novostvorenoj zemlji, a on se između brojnih pokazatelja najbolje ističe u upravi, načinu života, kulturi i jeziku. Svi kasniji doseljenici, među kojima su i dalje dominirali Evropljani, morali su se prilagoditi ovakvoj britanskoj podlozi novostvorenog američkog društva, a prije svega – morali su naučiti engleski jezik. Na taj način, htjeli to ili ne, oni su ulazili u američki »melting pot« već u prvoj generaciji, da bi im on u drugoj ili trećoj generaciji ostavio još jedino saznanje o zemlji porijekla predaka, a ponekad čak ni to. Engleski jezik, škola i način života bili su efikasni činioci brze amerikanizacije svih, a posebno evropskih doseljenika. Taj proces bio je nešto sporiji kod doseljenika iz Azije zbog njihove teže prilagodljivosti, ali njihov relativno mali broj nije se zbog sporijeg prilagodavanja osjetio kao problem.

Sve do početka 1960-ih godina među američkim doseljenicima dominirali su Evropljani (sl. 1). Međutim, slika se od tada bitno izmijenila, jer su vodeću ulogu s relativnom većinom preuzeli doseljenici iz drugih zemalja obje Amerike, posebno Latinoamerikanci, a krajem 1970-ih godina imigraciju iz Evrope premašila je i azijska. Toj činjenici sigurno se ne bi posvećivala posebna pažnja da se latinoamerička imigracija ne koncentriira prvenstveno u jugozapadnom graničnom području SAD i da ne zadržava svoj jezik, kulturu i način života, da njezini predstavnici ne stvaraju posebne gradske četvrti, u pravilu siromašne i otporne asimilaciji i da im veliki broj i grupni identitet ne daje veću moć u traženju posebnih prava, od kojih su mnoga već iskoristili (novine, radio i TV na španjolskom i sl.). Upravo pitanje njihove teže asimilacije potiče u SAD bojazan od stvaranja tzv. »Hispanic Quebec«-a, tj. područja španjolskog jezika i kulture unutar SAD, kao što je Quebec područje francuskog jezika i kulture u Kanadi. Ta bojazan temelji se i na činjenici da je prilikom posljednjeg službenog popisa stanovništva u SAD 1980. god. utvrđeno 14,6 mil. stanovnika španjolskog porijekla, tj. 6,4 % od tadašnjih 226,5 mil. stanovnika SAD. Ova skupina stanovništva, prema američkoj klasifikaciji, predstavlja poslije crnačkog stanovništva (11,7 % iste godine) najjaču »manjinu«. Latinoamerikanci su u SAD od 1950. do 1980. god. porasli 265 %, kako zbog stalne legalne i ilegalne imigracije, tako i zbog visokog prirodnog priraštaja, dok je broj ostalog stanovništva SAD povećan istovremeno za 50%. Iako se radi još uvijek o relativno malom udjelu u ukupnom stanovništvu SAD, za neke Amerikance pomalo zastrašujuće djeluje prognoza po kojoj bi uz optimalni nastavak imigracije i prirodnog priraštaja Latinoamerikanaca do 2020. godine njihov broj porastao na 47 mil., a udio u ukupnom stanovništvu SAD na 15 %. Dok je broj Latinoamerikanaca čak i u početnom razdoblju nakon II svjetskog rata bio zanemariv i jedino je obuhvaćao Meksikance u jugozapadnim državama SAD, danas su se u njega uključili i Portorikanci, Kubanci i predstavnici još 16 zemalja španjolskog jezičnog područja.

Latentni strah od »poplave« Latinoamerikanaca možda je i rezultat vizualnog dojma da su oni već brojniji u nekim dijelovima SAD. Naime, kao siromašnije stanovništvo, pretežno bez automobila, vidljivije je na ulicama gradova od američkog, naročito bijelog stanovništva, koje većinom živi u obiteljskim kućama i dobrim dijelom atraktivnijim prostorima gradskih periferija, na posao ili u središte grada dolazi automobilom i manje je uočljivo od ionako po izgledu drugačijih došljaka iz Latinske Amerike.

* Recenzent prof. dr. Mladen Friganović

Sl. 1. Useljavanje u SAD po kontinentima (1820-1979)

Fig. 1. Immigration to the U.S.A. by continent (1820 to 1979)

Pogledajmo najprije tko su i odakle su ti Latinoamerikanci. U SAD ih nazivaju »Hispanics«. Ovim imenom su obuhvaćeni svi doseljenici u SAD španjolskog porijekla, jezika, zemlje rođenja u kojoj se govori španjolski, pa čak i španjolskog prezimena. Već nam ovih nekoliko pokazatelja svjedoči da su Amerikanci imali znatnih teškoća kod određivanja njihovog stvarnog broja, za koji odmah možemo konstatirati da ne može biti potpuno točan, već samo slika približnog stanja. U ovome članku nazvani su Latinoamerikancima, što znači da bi Španjolci iz Španjolske trebali biti isključeni, a uključeni Brazilci. Međutim, i jedni i drugi imaju u toj imigraciji toliko neznatni udio da ih mirne duše možemo zanemariti. Američki statističari i znanstvenici, koji su se po prvi put nakon popisa stanovništva 1970. godine počeli ozbiljnije zanimati za ovu skupinu današnjeg američkog stanovništva, bili su u dilemi kod razvrstavanja, npr. američkog građanina španjolskog prezimena koji ne govori španjolski ili Argentinca talijanskog ili njemačkog porijekla, koji govori španjolski i ponosan je na svoju rodnu Argentinu, ili Čileanca hrvatskog porijekla istih osjećaja kao prethodni Argentinac i sl. Dakle, sve brojke vezane za Latinoamerikance u SAD i u ovome članku možemo uzeti samo kao orijentacione i kao pomoćno sredstvo u praćenju osnovnih procesa i trendova.

Iako Latinoamerikanci u starijoj američkoj imigraciji nisu potpuno nepoznati (sl. 1), njihova značajnija prisutnost primjećuje se tek nakon II svjetskog rata (tabl. 1). Dok je cjelokupno stanovništvo SAD od 1950. do 1980. poraslo za 49,7 % istovremeno su Latinoamerikanci u SAD zabilježili povećanje od 265 % (sa svega 4 na 14,6 mil.). Porast im se ubrzava, a udio u istom razdoblju od svega 30 godina konstantno povećava, pa su od 2,7 % dostigli 6,4 % u cjelokupnom stanovništvu SAD obuhvaćenom popisom 1980. godine. Njihov noviji porast temelji se većim dijelom (gotovo 60 %) na visokom prirodnom priraštaju, a ostatak na imigraciji. Tu je uključena i ilegalna imigracija. Neki od ilegalno useljenih ljudi obuhvaćeni su popisom stanovnika 1980. godine, a neki nisu. Američki popisni ured tvrdi da je među 226,5 mil. stanovnika SAD popisanih te godine bilo obuhvaćeno dva milijuna ilegalnih imigranata, od kojeg broja su 1,3 mil. ili 64 % bili Latinoamerikanci, a unutar njih 931 000 Meksikanci. Nitko, međutim, ne može reći broj ilegalnih imigranata koji nisu bili obuhvaćeni popisom. Postoje različita nagađanja, a brojčane im se prognoze kreću u upravo nevjerovatnim rasponima, kao npr. za 1970. godinu od 2 do 12 mil. (!), a za 1980. godinu od 3,5 do 6 mil. Za 1981. postoji podatak da je iz Latinske Amerike uselilo 1,2 mil. ljudi, od kojih 480 000 legal-

Tabela 1. Kretanje broja stanovnika SAD i Latinoamerikanaca u njima po popisnim godinama od 1950. do 1980.

Table 1. Changing of the number of total and Hispanic U.S. population (1950-1980)

Godina	Ukupni broj stanovnika SAD (u mil.)	Broj Latinoamerikanaca u SAD (u mil.)	Porast broja Latinoamerikanaca (u %)	% Latinoamerikanaca u ukupnom stanovništvu SAD
1950.	151,3	4,0	-	2,7
1960.	179,3	6,9	2,9	3,9
1970.	203,2	10,5	3,6	5,2
1980.	226,5	14,6	4,1	6,4

Izvor: U.S. population; Bureau of Census (za navedene godine)

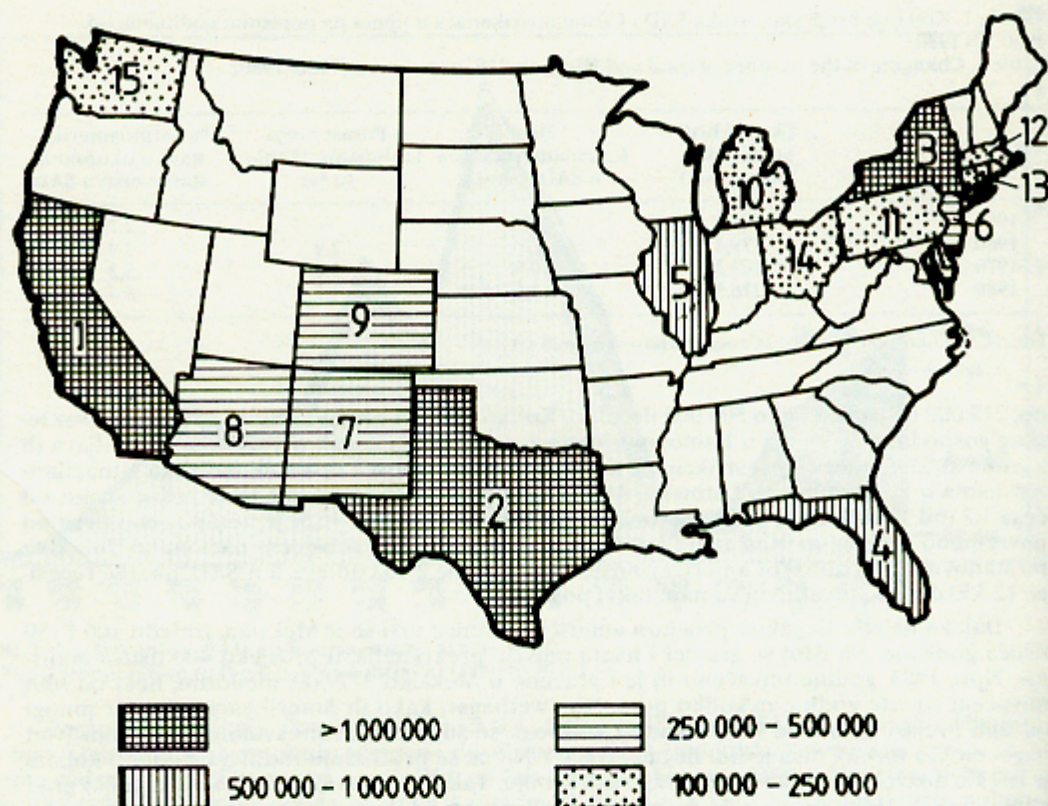
no, 217 000 izbjeglica i oko 500 000 ilegalno. Koliko god ovi brojevi zbuduju, oni su odraz teškog gospodarskog stanja u latinoameričkim zemljama. Na ilegalno useljavanje prisiljava ih s jedne strane američka restrikcija, a s druge nezaposlenost i teška ekonomska situacija u zemljama iz kojih dolaze. U Latinskoj Americi godišnje stasa oko 4 mil. nove radne snage, od čega 1,2 mil. u Meksiku i Srednjoj Americi. Od tih mladih ljudi 40 % je nezaposleno ili samo povremeno zaposleno. Kad tome još dodamo podatak da je prosječni nacionalni dohodak po stanovniku u Latinskoj Americi iznosio 1981. godine 2 063 dolara, a u SAD, unatoč recesije, 12 530 dolara, shvatljiviji su nam takvi postupci.

Daleko najviše ilegalnih prijelaza američke granice vrši se iz Meksika, između 100 i 150 tisuća godišnje. Na istoj se granici i hvata najviše prekršitelja, u prosjeku 400 tisuća godišnje. Npr., 1983. godine uhvaćeno ih je i vraćeno u Meksiko 377 000, međutim, neki od njih uhvaćeni su iste godine nekoliko puta. No »wetbags«, kako ih Amerikanci zovu, jer mnogi od njih prelaze graničnu Rio Grande i kod toga se smoče sa svom svojom imovinom (wet bag = mokra torba), nisu jedini ilegalci u SAD. Njima se pridružuju radnici i studenti kojima je istekla dozvola boravka, a nisu napustili zemlju. Takvi se obično presele u neki veliki grad gdje ih je vrlo teško pronaći. Sadašnja nezaposlenost u SAD učinila je američku vladu osobito osjetljivom što se tiče ilegalnih imigranata. Rigorozne mjere prema njima opravdava time da brani svoje građane od onih stranaca, koji su spremni raditi za mnogo niže nadnice i tako oduzimaju posao domaćima. To je, u stvari, samo djelomično točno, jer »ilegalci« prihvaćaju najslabije plaćene poslove koje domaći radnici ionako nebi prihvatili. Za poslodavce koje se uhvati da zapošljavaju ilegalce uvedene su visoke novčane kazne, što im je sada izgovor za plaćanje niskih nadnica, jer tobože moraju osigurati novac za slučaj plaćanja kazne. Istina je, također, da zbog straha od deportacije ilegalci i nehotice pomažu poslodavcima držati niske nadnice i sprečavaju unapređenje radnih uvjeta, makar i sami uviđaju da su eksploatirani. Tako se umjesto osnovnog koncepta osobnih prava, jednakih mogućnosti i tolerancije kulturnih različitosti, stvara u SAD ilegalna potklasa. Jedina svijetla točka za ilegalne imigrante je akt kojim se dozvoljava boravak i rad svima onima koji su u SAD ušli prije 1. I 1980. Ostale uhvaćene unutar SAD (osim na samoj granici) ne može se deportirati prije no što se izvrši sudska rasprava.

Iz novije američke politike se ipak vidi da stranci više nisu dobrodošli, iako su bez njih neke djelatnosti u SAD gotovo nezamislive. Za legalno useljenje treba imati ili neposrednu rodbinu koja garantira da imigrant po dolasku neće pasti na teret države, ili garanciju o zaposlenju na radnom mjestu za koje se na natječaju nitko od domaćih radnika nije javio. Legalno useljeni stranci najčešće odabiru za svoj boravak prostore jače gospodarske aktivnosti, u prvom redu velike gradove, ali su u pravilu disperznije raspoređeni od latinoamerikanaca.

Što se prostornog rasporeda tiče, Latinoamerikanci su u SAD istovremeno jedno od najraspršenijeg i najokupljenijeg stranog stanovništva. Naime, u SAD nema niti jedne savezne države u kojoj nebi bilo latinoameričkih doseljenika, a broj im je 1980. godine varirao od čak 4,5 mil. u Californiji, do svega 3 304 u Vermontu. Registrirani su i u perifernim državama kao što su Aljaska (9 507) i Hawaii (71 263). U 15 saveznih država bilo ih je iste godine više od po 100 000 (tab. 2).

Okupljenost im se ističe u 4 dijela SAD (sl. 2).

Sl. 2. Države SAD s više od 100 000 Latinoamerikanaca 1980. god.

Fig. 2. States of the USA with 100 000 or more persons of Hispanic origin according to the 1980 Census

Prvi i najznačajniji prostor njihovog okupljanja su jugozapadne države SAD, neposredno uz meksičku granicu, s proširenjem prema Coloradu. U pet država ovog pojasa (California, Arizona, New Mexico, Texas i Colorado) okupilo se 8 786 000 ili 60,1 % od svih Latinoamerikanaca u SAD, pa se za taj prostor sve češće čuje neslužbeno ime Mexamerica. Njihov broj u već spomenutih 4,5 mil. u Californiji ili 3 mil. u Texasu daleko premašuje broj stanovnika u više od polovice saveznih država pojedinačno. S obzirom na zemlju iz koje su doselili, prevladavaju Meksikanci. Od njihovog ukupnog broja u SAD (8,7 mil.) 83% živi u spomenutih 5 država.

Dok su po brojnosti Latinoamerikanaca vodeće države California, Texas, New York i Florida, po njihovom udjelu u cjelokupnom stanovništvu pojedinih država stanje se prilično razlikuje (tabl. 3). Godine 1980. u 22 savezne države oni su činili više od 1 % cjelokupnog stanovništva, a među njima bilo je 12 država s više od 5 % i 5 s više do 10 % (sl. 3). Ukupno je 12 država imalo veći udio Latinoamerikanaca u svojem ukupnom stanovništvu od prosjeka SAD (6,4 %). U New Mexico Latinoamerikanci čine više od trećine stanovništva, a u Texasu i Californiji petinu. Posebno se izdvaja ranije spomenuti pojas država uz meksičku granicu kao prostor najvećeg udjela Latinoamerikanaca u SAD. Sve više se može čuti mišljenje da oni postepeno, uporno i bez oružja, ponovno osvajaju iste one prostore današnjih SAD koje su do sredine prošlog stoljeća držali Španjolci, odnosno Meksikanci u svojim rukama. Španjolci su već početkom 17. st. imali svoja naselja (pueblos) sjeverno od današnje meksičke granice u današnjem New Mexico (npr. Santa Fe su oni osnovali 1610. godine a potom Taos i Albuquerque), zatim početkom 18. st. u Arizoni i Texasu (npr. Nacogdoches/Texas je osnovan 1716., a San Antonio 1718. godine), a u drugoj polovici 18. st. niz katoličkih misija i voj-

Tabela 2. Broj i udio Latinoamerikanaca u njihovom ukupnom broju u SAD po državama (1980)
Table 2. The number and the share of Hispanics in U.S. by state (1980)

Savezna država	Broj Latinoamerikanaca 1980. god (000)	% od svih Latinoamerikanaca SAD
1. California	4 544	31,1
2. Texas	2 986	20,4
3. New York	1 659	11,4
4. Florida	858	5,9
5. Illinois	636	4,4
6. New Jersey	492	3,4
7. New Mexico	476	3,3
8. Arizona	441	3,0
9. Colorado	339	2,3
10. Michigan	162	1,1
11. Pennsylvania	154	1,1
12. Massachusetts	141	1,0
13. Connecticut	124	0,8
14. Ohio	120	0,8
15. Washington	120	0,8
Ostale sav. države	1 354	9,3
SAD ukupno	14 606	100

Izvor: Statistical Abstract of the US 1981, Bureau of the Census.

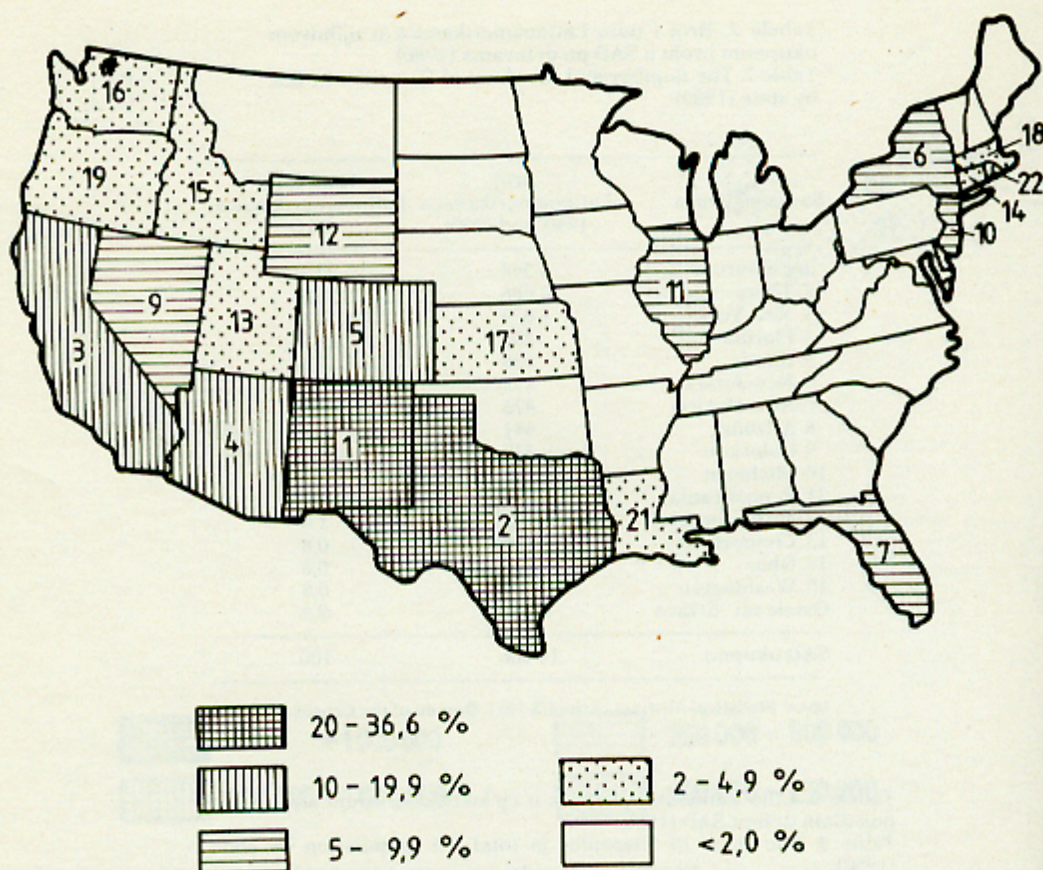
Tabela 3. Udio Latinoamerikanaca u cjelokupnom broju stanovnika pojedinih država SAD (1980)

Table 3. The share of Hispanics in total U.S. population by state (1980)

Savezna država	Ukupni broj stanovnika države (000)	Broj Latinoamerikanaca (000)	% Latinoamerikanaca u ukupnom broju stanov. države
1. New Mexico	1 299	476	36,6
2. Texas	14 228	2 986	21,0
3. California	23 669	4 544	10,2
4. Arizona	2 718	441	16,2
5. Colorado	2 890	339	11,8
6. New York	17 557	1 659	9,5
7. Florida	9 739	858	8,8
8. Hawaii	965	71	7,4
9. Nevada	799	54	6,7
10. New Jersey	7 364	492	6,7
11. Illinois	11 419	636	5,6
12. Wyoming	417	24	5,2
13. Utah	1 461	60	4,1
14. Connecticut	3 107	124	4,0
15. Idaho	945	37	3,9
SAD ukupno	226 505	14 606	6,4

Izvor: Kao kod tabl. 3

(Sljedeće države imaju još udio veći od 2 %: Washington 2,9, Kansas 2,7, Massachusetts 2,5, Oregon 2,5, Louisiana 2,4, Aljaska 2,4 i Rod Island 2,1)

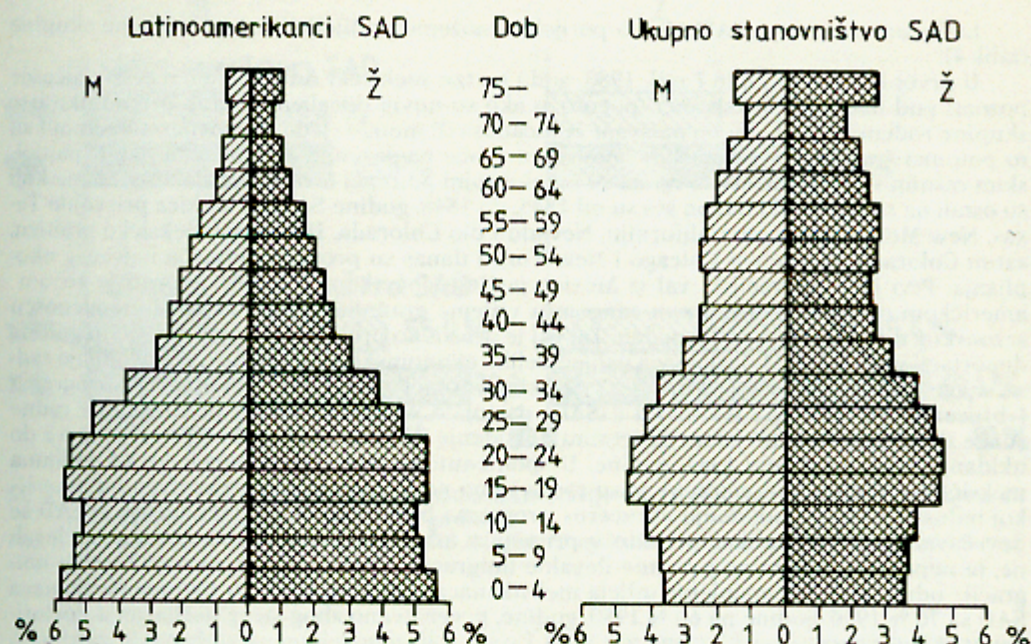

Sl. 3. Države SAD s udjelom Latinoamerikanaca u ukupnom stanovništvu većim od 2% (1980)
Fig. 3. States of the USA with more than 2 percent of Hispanics according to the 1980 Census

nih uporišta (presidio) u Californiji (najstariji među njima su San Diego iz 1769. i San Francisco iz 1776). Poslije osvajanja Texasa 1845. i Californije 1848. u ovom širokom pojasu bilo je relativno malo meksičkog stanovništva: oko 60 000 u New Mexicou, 14 000 u Texasu, 7 500 u Californiji i 1 000 u Arizoni. Zbog pronalaska zlata u Californiji 1848. godine ovamo je naglo prispio veliki broj Angloamerikanaca, što je posve izmijenilo raniju populacijsku sliku, pa su Meksikanci samo dvije godine kasnije, 1850. imali udio od svega 10 % stanovništva. Slično se zbilo i u Texasu. Dakle, sredinom prošlog stoljeća taj je pojas i politički i populacijski naglo postao angloamerički, a samo stoljeće kasnije na istom se prostoru povećava broj meksičkog stanovništva.

Drugi prostor po veličini i brojčanom okupljanju Latinoamerikanaca je država New York, u kojoj je 1980. godine registrirano 1 659 000 Latinoamerikanaca ili 11,4 % od njihovog broja u SAD, što je činilo gotovo desetinu stanovništva ove savezne države. Najgušće su naseljeni u New York Cityju, te susjednom dijelu države New Jersey, (a 75 % njihovih predstavnika su Portorikanci), ali se ta aglomeracija latinoameričkog stanovništva sve više širi na sve strane. U susjednim državama (Pennsylvania, Connecticut, Massachusetts) ima ih u svakoj već više od po 100 000.

Treći američki prostor s velikom koncentracijom Latinoamerikanaca je Florida. Ovdje je 1980. zabilježen broj od 858 000 Latinoamerikanaca, ali je još iste godine, nakon službenog popisa stanovništva, porastao na gotovo 1 milijun. Među Latinoamerikancima na ovom prostoru dominiraju Kubanci s 94 %. Možda mnogi od njih nikada nebi ni uselili u SAD da nije

Sl. 4. Dobna i spolna struktura Latinoamerikanaca u SAD i cjelokupnog stanovništva SAD (1980)
Fig. 4. Sex-age composition of the Hispanic and total U.S. population (1980)

bilo Kubanske revolucije 1959. godine. Danas svi Latinoamerikanci Floride čine već desetu stanovništva ovog atraktivnog turističkog poluotoka, pa se za Floridu, slično kao i za pojas uz meksičku granicu, govori da doživljava »drugo španjolsko osvajanje«. Naime, Florida je najprije bila u vlasništvu Španjolske, koja je upravo na njoj osnovala najstariji evropski grad na današnjem teritoriju SAD (San Augustine osnovan 1565. godine), a tek ju je 1819. prepuštala SAD.

Četvrti i brojčano najslabiji prostor koncentracije latinoameričkog stanovništva u SAD je država Illinois, u kojoj ih je 1980. godine bilo 636 000, što je svega 4,4 % od njihovog ukupnog broja u SAD. Zapravo se ovdje, kao i u New Yorku, može reći da ih je glavnina koncentrirana u Chicagu i njegovom metropolitanskom području koje ih je apsorbiralo 91 %. Iako je za Meksikance Chicago i Illinois daleka destinacija, oni ovdje dominiraju s oko 65 %.

Prema spomenutoj brojnosti Latinoamerikanaca u velikim gradovima možemo zaključiti o njihovoj migracijskoj orijentaciji prema urbanim sredinama. Čak i Meksikanci od kojih je 1981. godine svega 8 % bilo zaposleno u poljoprivredi SAD i za koje se obično pogrešno misli da ih većina radi na američkim farmama kao sezonski radnici, najvećim su dijelom danas zaposleni u gradovima. Od svih Latinoamerikanaca u SAD 88 % ih je 1980. godine živjelo u metropolitanskim područjima, dok je taj udio kod domaćeg stanovništva bio manji (75 %). Od 318 statistički izdvojenih velikih gradskih aglomeracija SAD (Standard Metropolitan Statistical Areas) u 29 bilo je više od po 100 000 Latinoamerikanaca. Više od 50 % ih je živjelo u središnjem gradu takve aglomeracije (prema 30 % domaćih), što je česti rezultat ranije slamazacije (slum, čit. slam = sirotinjski dio grada) starih središnjih četvrti, koja je ulaskom ovog stanovništva postala obično još naglašenija. U okupljanju latinoamerikanaca na vodećem mjestu među gradovima je Los Angeles, koji je 1980. godine s priraštenim gradovima brojio 2,6 milijuna Latinoamerikanaca, slijedili su ga New York sa 1,5 milijuna, te Miami i Chicago s po više od pola milijuna. Budući da je u koncentriranom broju i snaga, Latinoamerikanci su upravo u gradovima postali najutjecajniji, pa je 1981. po prvi put jedan Meksikanac izabran za gradonačelnika jednog američkog grada (u San Antoniju/Texas). To nije neobično kad znamo da su Meksikanci najbrojnije zastupljeni u cjelokupnom broju Latinoamerikanaca u SAD. Razmotrimo zato njihove osnovne razlike i sličnosti.

Latinoamerikance u SAD prema porijeklu možemo podijeliti u četiri osnovne skupine (tabl. 4):

U prvoj i najbrojnijoj (8,7 mil. 1980. god.) su tzv. meksički Amerikanci, u SAD najčešće poznati pod imenom Meksikanci (pogotovo ako su noviji doseljenici), dok pripadnike iste skupine rođene u SAD obično nazivaju »Chicanos« ili mnogo rjeđe »Hispanos«. Većinom su to potomci španjolsko-indijanskih mješanaca s jače naglašenim indijanskim nego španjolskim rasnim svojstvima. Među njima su i malobrojni potomci bivših meksičkih građana koji su ostali na svojoj zemlji nakon što su od 1845. do 1848. godine SAD od Mexica prisvojile Texas, New Mexico, Arizonu, Californiju, Nevadu i dio Colorada. Države uz meksičku granicu, zatim Colorado, te gradovi Chicago i New York i danas su prostori njihovog najvećeg okupljanja. Prvi jači imigracijski val iz Mexica počinje početkom 20. st. Uvjetovan je većom američkom potrebom za radnom snagom u vrijeme gradnje željeznica, kao i mogućnošću sezonskog zapošljavanja na farmama. Taj val je drastično prekinut početkom 1930-ih godina deportacijom 400 000 Meksikanaca uslijed velike ekonomske krize. Ponovno dovođenje radne snage iz Mexika počinje s drugim svjetskim ratom. Pod izlikom tzv. »bracero« programa (»braceros« su meksički nadničari u SAD) nastojalo se u SAD riješiti pomanjkanje radne snage zbog rata, ali je po istom programu dovođenje radnika iz Mexika nastavljeno sve do ukidanja ovog programa 1964. godine. U spomenutom razdoblju prispjelo je 4,8 milijuna meksičkih radnika, koji, naravno, nisu radili samo na farmama, već prvenstveno u američkoj industriji. Unatoč ukidanju »bracero« programa broj meksičkog stanovništva u SAD se povećava, kako zbog velikog prirodnog priraštaja, tako i zbog nastavljene ograničene legalne, te nepoznate, ali stalno prisutne ilegalne imigracije. Međutim, ograničenje legalne imigracije odrazilo se na smanjenje udjela meksikanaca u ukupnom broju Latinoamerikanaca SAD sa 70 % 1950. godine na 60 % 1980. godine, prvenstveno zbog jačeg useljavanja Portorikanaca i Kubanaca.

Drugu najbrojniju skupinu Latinoamerikanaca u SAD čine Portorikanci. Godine 1980. bilo ih je 2 milijuna. Mješanci su crnaca, Španjolaca i indijanskih urođenika njihove otočne zemlje.

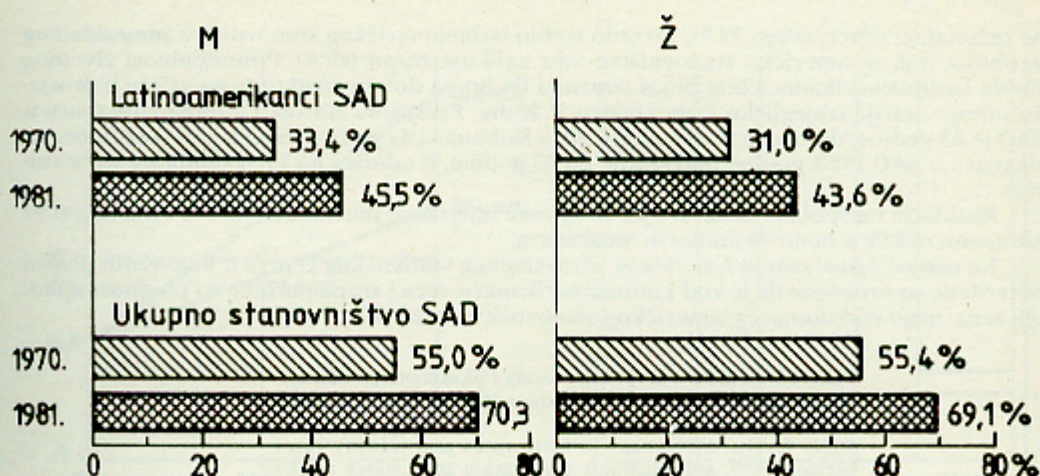
Tabela 4. Latinoamerikanci SAD prema porijeklu (1980)
Table 4. U.S. Hispanics by origin (1980)

Porijeklo	Broj (000)	%	Države s najvećom koncentracijom
Meksikanci	8 740	59,8	California, Texas, New York
Portorikanci	2 014	13,8	New York, New Jersey, Illinois
Kubanci	803	5,5	Florida, New Jersey, New York
Ostali Latinoamerikanci	3 052	20,9	California, New York, New Mexico
UKUPNO	14 609	100	California, Texas, New York

Izvor: Population Bulletin, Vol. 38; Washington D. C. (1983)

Oni slobodno useljavaju u SAD od 1917. godine, kad novodonešenim zakonom (Jones Act) Puerto Rico postaje teritorij SAD, iako je još od američko-španjolskog rata 1898. godine pod američkom vlašću. Od 1952. godine Puerto Rico ima status slobodne pridružene države SAD, a Portorikanci koriste američki pasoš, ali im za ulazak u SAD nije potreban. Zbog toga Portorikanci fleksibilno reagiraju, a ovisno o gospodarskoj krizi njihovog otoka i mogućnostima zapošljavanja u SAD putuju najčešće na toj relaciji. Godine 1940. bilo ih je u SAD tek 70 000, a samo tokom 1950-ih godina njihova netto imigracija, pretežno u New York, iznosila je pola milijuna, što je za otok od 2,2 milijuna stanovnika 1950. godine predstavljalo ogroman gubitak, ali i olakšanje. Iseljavanju s otoka pogodovale su bolje mogućnosti zapošljavanja u SAD, te jeftine regularne avionske veze između San Juana i New Yorka. Portorikanci su i danas uglavnom koncentrirani u New Yorku, ali se opaža i njihovo širenje, naročito u susjedni New Jersey, te na zapad do Chicaga.

Treću i posljednju izdiferenciranu veću skupinu Latinoamerikanaca u SAD čine Kubanci. Njih je 1980. godine bilo 803 000 i 60 % od tog njihovog broja bilo je koncentrirano na Floridi, ili još točnije – na krajnjem jugu Floride, dakle, neposredno nasuprot bivše domovine. Glavno središte im je Miami, u kojem je, kako Amerikanci obično kažu, latinizacija naj-

Sl. 5. Latinoameričko i ukupno stanovništvo SAD starije od 25 god. sa završenom srednjom ili nekom višom školom 1970. i 1981. godine.

Fig. 5. Hispanics and total population of U.S.A. aged 25 and over who completed four years of high school or more (1970 and 1981)

prisutnija, kako zbog španjolskog jezika, tako i zbog sve većeg broja kubanskih restorana, dućana, poduzeća i sl. u kojima se vrlo često ne može ili ne želi govoriti engleski. Nepoznavanje engleskog jezika dijelom je rezultat velike koncentracije, a dijelom mladosti kubanske imigracije. Naime, prije Kubanske revolucije 1959. godine živjelo je u SAD manje od 50 000 Kubanaca, od kojih je većina bila zaposlena u tvornicama cigara na Floridi ili u New Yorku. Prvi migracijski val što je trajao od 1959. do 1962. godine donio je u SAD 260 000 uglavnom imućnih, školovanih i značajnih ljudi u kubanskoj politici ili gospodarstvu prije revolucije, koje je Castro zajedno s njihovim obiteljima pustio kao stvarne ili potencijalne antirevolucionare. Nakon sporazuma Castro - Johnson 1965. godine legalno je avionima prebačeno novih 344 000 u razdoblju do 1973. godine, poslije čega je Castro zabranio emigraciju. Na tisuće drugih došli su kao bjegunci, obično preko drugih zemalja, najčešće preko Meksika. Uz dozvolu Kube posljednji veliki val od 125 000 prebačen je brodovima od IV do IX mjeseca 1980. godine. S obzirom na kubansku luku El Mariel, iz koje su prebacivani u SAD, prozvani su »Marielitos«. Za razliku od »odbačene buržoazije« neposredno nakon revolucije 1959. godine, ovaj val obuhvatio je radnike i urbanu sirotinju. Marielitos nisu bili obuhvaćeni posljednjim službenim popisom stanovništva u SAD, a svojim udjelom od 15 % bitno su promijenili ne samo broj, već i strukturne karakteristike Kubanaca u SAD.

Četvrtu skupinu Latinoamerikanaca u SAD od preko 3 mil. ljudi čine doseljenici iz ostalih zemalja zapadne hemisfere u kojima se govori španjolski, ali i neki španjolsko-meksikanski potomci, uglavnom na jugozapadu SAD, čiji su preci rođeni ovdje i koji su se u popisu deklarirali samo kao Latinoamerikanci. Izuzmemo li njih, preostali Latinoamerikanci ove skupine disperzno su raspoređeni unutar SAD, s nešto većom koncentracijom u New Yorku i Californiji. Njihova imigracija bila je neznatna sve do ukidanja već spomenutog »bracero« programa za Meksikance 1964. godine, pa ih je u prvih pet godina 1950-ih uselilo svega 30 000, a posljednjih pet godina 1970-ih 300 000. Tim deset puta većim brojem od njihove imigracije u jednom petogodišnjem razdoblju potisnuli su po broju legalnih imigranata Meksikance na drugo mjesto. Najviše ih je iz Dominikanske Republike, Kolumbije, Argentine i Ekvadora, a posljednjih godina pridružili su im se izbjeglice iz Nikaragve i El Salvadora. Pritisak imigranata iz tih zemalja na SAD može se dalje očekivati, jer im porast stanovništva iznosi prosječno 2 % godišnje, što znači da im se broj stanovnika udvostručuje u 35 godina, a gospodarske mogućnosti su im ograničene.

Trenutni pritisak na američka radna mjesta od strane potencijalnih imigranata uskoro će biti pojačan stanjem sadašnje djece već useljenih Latinoamerikanaca. Gotovo 1/3 (32 %) Latinoamerikanaca u SAD je mlađa od 15 godina, dok je taj udio kod američkih građana,

ne računajući crnce, svega 22 %. Životno stablo latinoameričkog stanovništva piramidalnog je oblika, dok za američko stanovništvo više nalikuje stupu (sl. 4). Piramidalnost životnog stabla Latinoamerikanaca bila bi još izrazitija da im na dobnu strukturu ne utječe u prosjeku mnogo starije izbjegličko stanovništvo iz Kube. Prosječna starost Latinoamerikanaca u SAD je 23 godine, domaćeg stanovništva 30, a Kubanaca 41 godina. Svega je 5 % Latinoamerikanaca u SAD 1980. godine bilo starije od 65 godina, u odnosu na 11 % domaćeg stanovništva.

Razlika je i u spolnoj strukturi, jer zbog veće imigracije muškaraca na 100 žena dolazi 99 latinoameričkih, a samo 94 domaćih muškaraca.

Na osnovi proučavanja Američkog zdravstvenog statističkog centra u 9 saveznih država potvrđene su prognoze da je kod Latinoamerikanaca veća i stopa poroda, a i plodnost njihovih žena, nego kod domaćeg, američkog stanovništva (tabl. 5).

Tabela 5. Razlike u stopama poroda i plodnosti između cjelokupnog i latinoameričkog stanovništva SAD u 9 saveznih država SAD (1979)

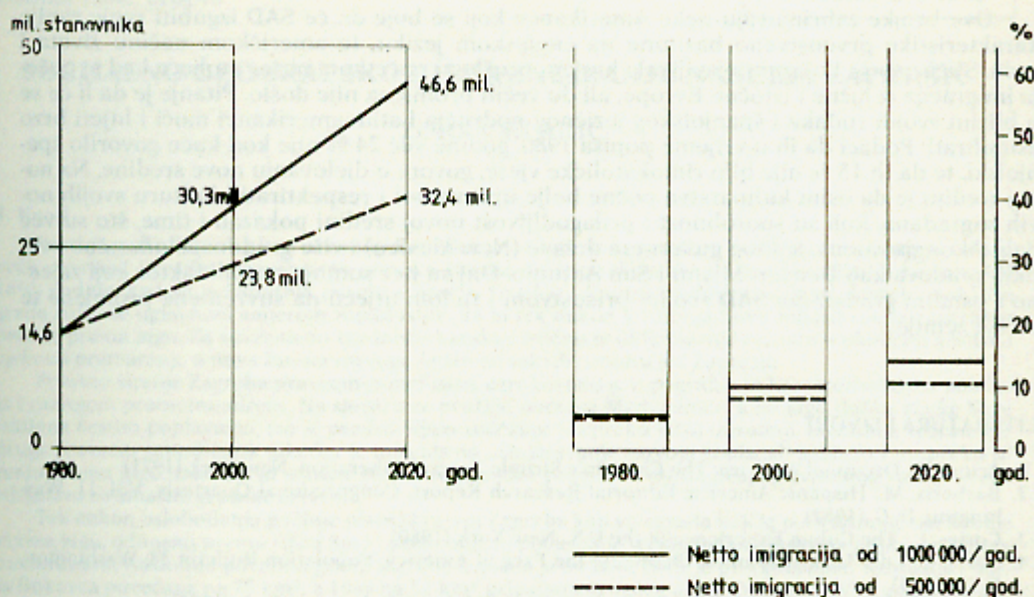
Table 5. The differences in birth rates and fertility rates between U.S. and Hispanic population in 9 states of the U.S.A. (1979)

Porijeklo anketiranog stanovništva	Stopa poroda (0/00)	Stopa plodnosti žena od 15 do 44 godine (0/00)
Amerikanci	15,6	66,7
Svi Latinoamerikanci	25,5	100,5
Meksikanci	29,6	119,3
Portorikanci	22,6	80,7
Kubanci	8,6	39,7
Ostali Latinoamerikanci	25,7	95,9

Izvor: Population Bulletin, Vol. 38, Wash. D. C. 61983

Razlike nisu velike samo između Latinoamerikanaca i domaćeg stanovništva, već i među samim Latinoamerikancima, gdje potpuno drugačije vitalne karakteristike pokazuju mlado meksičko stanovništvo od onog u prosjeku starijeg stanovništva pobjeglog s Kube. Stopa nataliteta anketiranih Latinoamerikanaca u SAD bila je 10 % viša nego kod domaćeg stanovništva i opće je mišljenje da je to bila prava slika stanja i za cjelokupno stanovništvo. Najnovija su mišljenja da se stopa poroda, pa i prirodni priraštaj Latinoamerikanaca u SAD postepeno smanjuje, kako zbog utjecaja nove sredine, tako i zbog poznatih programa planiranja porodice u latinoameričkim zemljama odakle dolaze. Anketa iz 1979. godine je pokazala da je broj djece kod anketiranih žena obrnuto proporcionalan njihovom školovanju, tj. neškolo-vane i manje školovane žene, s manjim prihodima i navikle na siromaštvo imaju više djece, a među anketiranim ženama koje su završile dvanaestogodišnje ili još dulje školovanje zabilježeno je 78 % Amerikanke, 77 % Kubanke i 37 % Meksikanke, dok je prosjek za sve Latinoamerikance bio 47 %.

Premda mladi Latinoamerikanci u SAD završavaju više škole od svojih roditelja, prosjek školske spreme im je mnogo manji od domaćeg stanovništva. Iako su svi oni obuhvaćeni obaveznim školovanjem, brojni Latinoamerikanci (naročito Meksikanci i Portorikanci) napuštaju školu čim im to zakon zbog godina dozvoljava. Razlog je slabije poznavanje ili nepoznavanje engleskog jezika na početku školovanja, zbog čega u prosjeku zaostaju za svojim vršnjacima dvije godine, pa se zbog toga i u školi još više osjećaju strancima. Ohrabrujuća je činjenica da se je udio Latinoamerikanaca u SAD sa završena 4 razreda srednje škole popeo između 1970. i 1980. godine sa 33,4 % na 45,5 % kod muškaraca i sa 31 % na 43,6 % kod žena. Međutim, udio Amerikanaca s istom školskom spremom 1981. godine iznosio je kod muškaraca 70,3 %, a kod žena 69,1 % (sl. 5). Na slabiji prosjek Latinoamerikanaca utječe i stalni pritjecaj novih i velikim dijelom neškolo-vanih imigranata, kao i slabo imovinsko stanje koje ih prisiljava da se ranije zaposle, ali i ranije osnuju obitelji.

Sl. 6. Projekcija prognoze porasta Latinoamerikanaca u SAD te njihovog udjela u ukupnom stanovništvu SAD od 1980. do 2020. godine

Fig. 6. Projected number for U.S. Hispanics, and their share in total U.S. population (1980-2020)

Slabija školska sprema Latinoamerikanaca odražava se i kod njihovog zapošljavanja. Unatoč unapređenja njihovog ekonomskog stanja, oni još uvijek većinom rade na slabo plaćenim nekvalificiranim ili polukvalificiranim poslovima, gdje je sezonalnost naglašenija, zarade manje, mogućnost nezaposlenosti veća, a siromaštvo u odnosu na američke građane normalna posljedica. U tome prednjače Meksikanci i Portorikanci, dok su Kubanci, te imigranti iz većine ostalih latinoameričkih zemalja u nešto povoljnijem položaju. Inače, kod muškaraca starijih od 20 godina zaposlenost je čak i veća (85 %) nego kod Amerikanaca (79 %), dok je samo 49 % latinoameričkih žena u SAD zaposleno (prema 51 % domaćih), zbog veće vezanosti za kuću i obitelj. Krizne godine i otpuštanje s posla jače se reflektiraju kod stranaca, pa je u vrijeme najveće nezaposlenosti, godine 1982, bez zaposlenja bilo 10,7 % domaćih, ali 15,2 % latinoameričkih radnika u SAD.

Takvo stanje odredilo je i ekonomski položaj Latinoamerikanaca u američkom društvu. Oko 800 000 njihovih obitelji (24 %) bilo je 1981. godine ispod tzv. praga granice siromaštva, dok je istovremeno u istoj skupini bilo 9 % bijelih i 31 % crnih obitelji SAD. U prosjeku je latinoamerička obitelj u SAD imala dohodak manji od domaće bijele obitelji. Mora se naglasiti da je pragom siromaštva iste godine smatran prihod od 9 287 dolara po obitelji, što za američke prilike i cijene nije mnogo, ali je neusporedivo mnogo više nego u latinoameričkim zemljama. To je i razlog što većina imigranata iz Latinske Amerike ne planira povratak u svoje zemlje i što ih se unatoč svih restrikcija, još na stotine tisuća svake godine, legalno i ilegalno useljava u SAD.

U nemogućnosti prognoziranja zakona kojim bi se SAD mogle barem djelomično osloboditi momentalno nepoželjne imigracije, razmotrit ćemo prognoze njihovih demografa s tri pretpostavke koje se odnose na Latinoamerikance u SAD (sl. 6):

1. Kad bi sva latinoamerička imigracija prestala, njihov broj od 14,6 mil. iz 1980. godine ipak bi se do 2020. godine povećao za 9,4 mil. zahvaljujući prirodnom priraštaju, pa bi ih tada bilo 24 milijuna ili 8 % stanovništva SAD.
2. Uz pretpostavku da prirodni priraštaj s neto imigracijom ne premaši 500 000 godišnje, do 2020. godine bilo bi ih 32 milijuna ili 11 % stanovništva SAD.
3. Ako pod istim uvjetima ne premaše povećanje od 1 milijuna godišnje, u 2020. godini bilo bih u SAD 47 milijuna ili 15 % stanovništva latinoameričkog porijekla.

Ove brojke zabrinjavaju neke Amerikance koji se boje da će SAD izgubiti svoje ranije karakteristike prvenstveno bazirane na engleskom jeziku, te američkom načinu života i rada. Slične su se bojazni pojavljivale krajem prošlog i početkom našeg stoljeća kad je počela imigracija iz južne i istočne Evrope, ali do većih promjena nije došlo. Pitanje je da li će se u blizini svojih rođaka i španjolskog jezičnog područja Latinoamerikanci moći i htjeti brzo asimilirati. Podaci da ih u vrijeme popisa 1980. godine već 24 % nije kod kuće govorilo španjolski, te da ih 15 % nije bilo rimokatoličke vjere, govore o djelovanju nove sredine. Na novoj sredini je da osim kulinarstva počne bolje upoznavati i respektirati i kulturu svojih novih sugrađana, koji su sposobnost i prilagodljivost novoj sredini pokazali i time, što su već dali, 9 kongresmena, jednog guvernera države (New Mexico) i više gradonačelnika, čak i velikih gradova kao Denver, Miami i San Antonio. Oni su bez sumnje postali faktor koji zajedno s ostalim građanima SAD svojim prisustvom i radom utječu na suvremene promjene te velike zemlje.

LITERATURA I IZVORI

1. Acuna, R.: *Occupied America: The Chicano's Struggle Toward Liberation*, New York (1971)
2. Barberis, M.: *Hispanic America; Editorial Research Report*, Congressional Quarterly, Vol. 11, Washington, D. C. (1982)
3. Cortes, C.: *The Cuban Experience in the U.S.*, New York (1980)
4. Davis, C., i dr.: *U. S. Hispanics: Chaniging the Face of America; Population Bulletin 38*; Washington, D. C. (1983)
5. Keely, C.: *Illegal Immigration; Scientific American*, Vol. 246, Washington, D. C. (1982)
6. Nelson, H.: *The Los Angeles Metropolis; Dubuque/Iowa* (1983)
7. Nostrand, R.: *The Hispanic-American Borderland: Definition of an American Culture Region; Annals of the Association of American Geographers* 60 (1970)
8. Russell, C.: *The News About Hispanics; American Demographics*, Vol. 5 (1983)
9. *Statistical Abstract of the U.S. 1981*, Bureau of the Census, Washington, D. C. (1982)
10. *U.S. Bureau of the Census: Persons of Spanish Origin in the United States*, Washington, D. C. (1981)

Summary

Hispanic population in the U.S.A.

by Zlatko Pepeonik

Hispanics in the U.S.A. are represented by Mexican Americans (60 % of total) concentrated in the Southwest, Puerto Ricans living mainly in New York, Cubas in Florida, and people from another 16 Spanish speaking Latin American countries. Their number is in constant growing due to the high fertility and legal or illegal immigration. In only 30 years, from 1950 to 1980, their number increased from 4 to 14.6 millions, reaching 6.4 % of the total U.S. population. If they continue to grow by one million a year, by 2020 they would number 47 million or 15 % of U.S. population. They are younger than the U. S. average, with a median of 23 years versus 30 for total U.S. population. Fully 88 % of them, compared to 75 % of general population, live in metropolitan areas. Their occupational status and educational attainment lag far behind the U.S. average, unemployment is much higher, and family income much smaller of all U.S. white families. It is for the first time in the U.S. history that one group of immigrants, because of their large number and common mutual language, become resistant to the U. S. assimilation.